УДК 78.071.2:780.61/.63(09) https://doi.org10.31652/3041-1017-2024(3)-10

РОЗВИТОК ВИКОНАВСТВА НА УДАРНИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ: ВІД ЙОГО ЗАРОДЖЕННЯ ДО ПОЧАТКУ АКАДЕМІЧНОГО ВИЗНАННЯ

Замишляєв Дмитро

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

Стаття пропонує детальний огляд історичного шляху розвитку виконавства на ударних музичних інструментах, починаючи від їхніх первісних функцій у ритуальних обрядах і закінчуючи формуванням сучасного академічного статусу, включаючи різні музично-стильові тенденції. Дослідження охоплює широкий хронологічний період, дозволяючи простежити, як поступово змінювалося сприйняття ударних інструментів у суспільстві та музичному мистецтві. Досліджується вплив різних культур на розвиток виконавства на ударних інструментах. Аналізується еволюція технічних прийомів гри на ударних інструментах, відзначаючи, як з розвитком музики ускладнювалися ритмічні малюнки, динамічні нюанси та технічні можливості виконавців. Особлива увага приділяється розвитку репертуару для ударних інструментів. Важливим аспектом дослідження є аналіз організації навчання гри на ударних інструментах. Автор простежує, як змінювалися методики навчання, розроблялися нові навчальні посібники та створювалися спеціальні навчальні заклади для підготовки професійних ударників. Стаття також виокремлює ключові етапи визнання ударних інструментів як невід'ємної частини оркестрового та сольного виконавства. Розглядаються такі питання, як включення ударних інструментів до складу симфонічного оркестру, розвиток сольного репертуару для ударних, а також поява нових жанрів музики, в яких ударні інструменти відіграють провідну роль. На основі проведеного дослідження автор підкреслює важливість ударних інструментів у сучасній музичній культурі. Ударні інструменти стали універсальним засобом музичної виразності, здатним передавати широкий спектр емоцій та створювати різноманітні звукові образи. Вони знайшли широке застосування в різних музичних стилях, від класичної музики до джазу, року та електронної музики. Ударні інструменти продемонстрували свою здатність адаптуватися до постійно мінливих музичних умов. Вони стали носіями нових звукових ідей, розширили можливості музичної виразності та збагатили звукову палітру сучасної музики.

Ключові слова: ударні інструменти, виконавство, історія музики, академічна музика, музичні стилі, композитори, виконавці, техніка гри, репертуар, навчання.

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 78.071.2:780.61/.63(09) https://doi.org10.31652/3041-1017-2024(3)-10

DEVELOPMENT OF PERFORMANCE ON PERCUSSION MUSICAL INSTRUMENTS: FROM ITS BEGINS TO THE BEGINNING OF ACADEMIC RECOGNITION

Zamyshlyayev Dmytro

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article offers a detailed overview of the historical path of development of performance on percussion musical instruments, starting from their original functions in ritual rites and ending with the formation of modern academic status, including various musical and stylistic trends. The study covers a wide chronological period, allowing us to trace how the perception of percussion instruments in society and musical art gradually changed. The influence of different cultures on the development of performance on percussion instruments is studied. The evolution of technical techniques of playing percussion instruments is analyzed, noting how rhythmic patterns, dynamic nuances, and technical capabilities of performers became more complicated with the development of music. Special attention is paid to the development of the repertoire for percussion instruments. An important aspect of the research is the analysis of the organization of learning to play percussion instruments. The author traces how teaching methods changed, new teaching aids were developed, and special educational institutions were created to train professional drummers. The article also highlights the key stages of recognition of percussion instruments as an integral part of orchestral and solo performance. Issues such as the inclusion of percussion instruments in a symphony orchestra, the development of a solo repertoire for percussionists, as well as the emergence of new genres of music in which percussion instruments play a leading role, are considered. Based on the conducted research, the author emphasizes the importance of percussion instruments in modern musical culture. Percussion instruments have become a universal means of musical expression, capable of conveying a wide range of emotions and creating various sound images. They have found wide application in various musical styles, from classical music to jazz, rock and electronic music. Percussion instruments have demonstrated their ability to adapt to ever-changing musical conditions. They became carriers of new sound ideas, expanded the possibilities of musical expressiveness and enriched the sound palette of modern music.

Keywords: percussion instruments, performance, history of music, academic music, musical styles, composers, performers, playing technique, repertoire, education.

Постановка наукової проблеми. Історія виконавства на ударних інструментах залишається недооціненим аспектом музикознавства. Попри важливу роль цих інструментів у розвитку музичних традицій різних культур, їх академічне визнання відбулося лише в XX столітті. Проблематика полягає у вивченні передумов, які сприяли цій зміні статусу, та аналізі впливу технічного прогресу й змін у музичних смаках на еволюцію виконавства.

Метою є дослідження еволюції виконавства на ударних інструментах та визначення ключових чинників, які сприяли їхньому академічному визнанню.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ударні інструменти розглядаються в численних історико-культурних, музикознавчих, музично-педагогічних дослідженнях. Так, дослідники В.Котонський та О.Андреєва аналізують роль ударних інструментів в симфонічному оркестрі [11;1]; О.Бехбудов – в сучасній рок-музиці [3]; Н.Бабкова виявляє семіотичне значення ударних інструментів у різних народів світу [2]. Численні роботи сучасних українських педагогів присвячені методикам гри на ударних інструментах, як в академічній, так і в джазовій

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

манері [12;26;24;9]. Потужним дослідженням є створена С.Макієвським «Школа сучасної техніки гри на ударній установці» [15]. Друкуються репертуарні збірки для ударних інструментів [25] та навчальні посібники для ансамблю ударних інструментів [8]. Створюються довідники про ударні інструменти сучасного симфонічного оркестру. Однак, комплексні дослідження, що об'єднують історію, техніку виконання та соціокультурний контекст, залишаються рідкістю.

Виклад основного матеріалу. Ударні інструменти мають одну з найдовших історій серед усіх музичних інструментів, їх корені сягають глибокої давнини. Вони зароджувались та формувались разом із еволюційними процесами людства. Початок створення та поширення музичних інструментів датується часом первісного ладу [17, с.222-229]. У первісних суспільствах вони слугували важливим засобом комунікації, ритуалів і соціального об'єднання. Основною функцією ударних інструментів у той час було створення ритмічних звуків, які могли передавати повідомлення на великі відстані, сигналізувати про небезпеку чи збір племені, або ж супроводжувати танці, що мали ритуальне значення. Так, наприклад, барабани, виготовлені з деревини або кісток тварин, з натягнутою на них шкірою, використовувалися в багатьох культурах світу, від Африки до Америки. Їхнє звучання вважалося символом голосу богів чи духів, і цей зв'язок із надприродним робив ударні інструменти центральним елементом багатьох релігійних обрядів [13, с.267-268].

Сакральна роль ударних інструментів полягала у здатності викликати транс або занурення в медитацію через повторювані ритми. У африканських і азійських культурах ударні звуки асоціювалися з духовним очищенням, викликом дощів або іншими магічними практиками. Зокрема, шаманські барабани використовувалися для комунікації з духами та ворожіння. У месоамериканських цивілізаціях, таких як ацтеки та майя, великі барабани супроводжували жертвоприношення, а їхній гучний звук символізував звернення до богів. На Близькому Сході й у Стародавньому Єгипті барабани та інші ударні інструменти також супроводжували культові церемонії, святкування та військові паради.

Окрім ритуальної функції, ударні інструменти мали соціальне та культурне значення. Вони сприяли зміцненню племінної ідентичності, адже їхні ритми відображали унікальний стиль кожного окремого племені. Ритми також були тісно пов'язані з мовою: наприклад, у багатьох африканських культурах барабани могли імітувати тональність і ритмічну структуру мовлення, що дозволяло використовувати їх для передачі повідомлень. Ця здатність зумовила появу «розмовляючих барабанів» (наприклад, у народів Йоруба в Західній Африці).

З переходом до класичних цивілізацій, таких як Стародавня Греція та Рим, роль ударних інструментів трансформується. Хоча вони зберігають ритуальну функцію, дедалі частіше використовуються у військових та розважальних цілях. Наприклад, у Римській імперії барабани та цимбали (античний аналог сучасних тарілок) супроводжували армію, допомагаючи координувати рухи солдатів у битвах. Водночас у Греції вони застосовувалися в театральних виставах, релігійних обрядах на честь бога Діоніса та святкових процесіях.

Особливою популярністю користувалися менші ударні інструменти, такі як тимпани та кастаньєти, які поширилися на Середземномор'ї завдяки торгівлі та культурному обміну. Їх використовували не лише в релігійних церемоніях, а й у побутовій музиці, танцях і святкуваннях [6, с.299-301].

У середньовіччі ударні інструменти стають важливим елементом європейської музики, хоча їхній репертуар і функції залишаються обмеженими. Головною сферою їх використання була церковна музика, де такі інструменти, як дзвони й маленькі барабани, підкреслювали урочистість богослужінь. Разом із тим, у середньовічній світській культурі з'являється традиція використання ударних під час лицарських турнірів, ярмарків та інших громадських заходів.

Епоха Відродження стала періодом відродження мистецтв і музики, що позитивно вплинуло на розвиток ударних інструментів. Вони отримують більш витончене звучання завдяки технічним вдосконаленням. Наприклад, тимпані стали частиною придворної музики, де їх використовували для створення величних ритмів, які акцентували увагу на королівській величі.

Композитори почали експериментувати з текстурою й колоритом ударних, що дозволило

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

їм інтегруватися в ансамблі. Завдяки цьому з'являються перші спроби сольного виконання на ударних. Інструменти починають сприйматися як не лише ритмічний, а й колористичний елемент оркестру.

У барокову епоху (XVII–XVIII століття) ударні інструменти стали ще важливішими. Оркестрові партитури композиторів, таких як Йоганн Себастьян Бах, починають включати партії для тимпанів, що надають творам драматичності й урочистості. Використання таких інструментів, як барабани та тарілки, стає звичайною практикою у святкових церемоніях і військових парадах.

Класичний період знаменується формуванням сучасного симфонічного оркестру, у якому ударні інструменти починають відігравати важливішу роль. Гайдна, Моцарта й Бетховена зацікавлюють нові можливості ритму й динаміки, які могли запропонувати тимпані. Їх включення до оркестрових творів стало стандартом [8, с.108-110].

У XIX столітті, під впливом романтизму, ударні інструменти досягають нового рівня розвитку. Зростає різноманітність інструментів: з'являються трикутник, кастаньєти, дзвіночки, які додають оркестру більшої виразності. Композитори, як-от Гектор Берліоз та Ріхард Вагнер, інтегрують ударні для створення драматичного ефекту, що відображало емоційну напруженість їхніх творів.

Ударні інструменти мають давню історію, і їхній розвиток у європейській музичній традиції був тривалим та еволюційним процесом. Протягом століть ударні інструменти використовувалися переважно для створення ритмічного супроводу, служачи своєрідним фундаментом для мелодичних та гармонійних ліній. У добу Середньовіччя та Ренесансу ударні інструменти виконували функції супроводу в танцях, маршах і військових церемоніях. Їхня роль була допоміжною: забезпечення чіткої ритмічної пульсації, яка об'єднувала інші інструментальні партії чи хорове виконання.

Однак переломний момент у розумінні можливостей ударних інструментів стався в епоху бароко. Цей період характеризується розширенням інструментального складу оркестрів та більш вільним підходом до використання різних тембрів. Одним із найбільш знакових інструментів, який почав привертати увагу композиторів барокової доби, стали тимпані. Цей інструмент, який раніше використовувався майже виключно у військовій музиці, поступово інтегрувався в оркестрові твори, зокрема у церковну та світську музику. У таких композиторів, як Й.С.Бах, тимпані зайняли важливе місце в масштабних композиціях, таких як кантати, меси та пасіони [7, с.78-79].

Й.С.Бах використовував тимпані не лише для підкреслення ритму, але й для створення драматичного ефекту, що посилював емоційну виразність творів. Зокрема, в його «Месі сі мінор» та «Страстях за Матвієм» тимпані допомагали акцентувати кульмінаційні моменти, додаючи величі та урочистості. У таких випадках вони часто «діалогували» з трубами, формуючи своєрідний яскравий тембровий контраст із струнними та вокальними партіями. Це свідчить про усвідомлення композиторами бароко потенціалу ударних інструментів як засобу не лише ритмічного, але й мелодичного впливу.

Крім того, барокові композитори почали звертати увагу на налаштування тимпанів, що дозволило їм виконувати прості мелодійні мотиви або гармонійні підтримки. Наприклад, в оркестрових сюїтах чи коронаційних антему Баха тимпані могли змінювати тональність, що робило їхню партію більш інтегрованою у загальну текстуру твору. Також вони використовувалися для підсилення басової лінії, додаючи ваги загальному звучанню оркестру.

Розширення функцій ударних інструментів в епоху бароко було також пов'язане з їхнім впливом на структуру і динамічну драматургію музичних творів. Тимпані стали своєрідним символом урочистості й сили, їх часто використовували в творах, пов'язаних із монархічними чи релігійними подіями. Це пояснюється тим, що потужне й чітке звучання тимпанів асоціювалося з військовими перемогами, тріумфом і божественною величчю. У таких випадках їхня партія була тісно пов'язана з трубами, формуючи своєрідну темброву «корону» оркестрового звучання [21, с.194-196].

Особливо варто відзначити, що тимпані в барокових оркестрах почали розглядатися як частина більшої музичної драматургії, а не просто додатковий ритмічний шар. Наприклад, у творах Георга Фрідріха Генделя, таких як його знамениті коронаційні гімни чи «Музика для феєрверків», ударні інструменти посідають

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

центральне місце в побудові архітектоніки твору. У цих композиціях тимпані допомагають створити масштабний звуковий простір, а їхня партія чітко інтегрується в гармонійну і ритмічну структуру, зберігаючи водночас самостійну виразність.

Додатковим стимулом для розвитку ролі ударних у цей період стало вдосконалення технічних можливостей інструментів. Зокрема, почали використовувати регульовані механізми для натягування мембран тимпанів, що дозволяло точніше налаштовувати висоту звуку. Це, у свою чергу, розширило спектр їхнього застосування, оскільки тепер композитори могли планувати більш складні партії для ударних із переходами між різними тональностями. Таке нововведення значно підвищило їхню інтеграцію у гармонійний контекст оркестрового виконання.

Варто зазначити, що зміни в ролі ударних інструментів у бароковий період відображають ширші тенденції розвитку музичної мови цього часу. Інтерес до контрастів, драматичної виразності та ефектності звукової палітри спонукав композиторів шукати нові способи використання інструментів, які раніше виконували переважно утилітарну роль. Тимпані стали яскравим прикладом того, як інструмент із чітко визначеною функцією може отримати нове життя завдяки винахідливості композиторів і вдосконаленню музичних технологій [10, с.40-42].

Перехід до класичної епохи приніс із собою ще більше змін у використанні ударних інструментів. В епоху класицизму, з її прагненням до рівноваги, симетрії та гармонії, роль ударних в оркестровій музиці поступово розширюється. Тимпані залишаються основними ударними інструментами, однак їхня партія стає більш інтегрованою у загальну структуру оркестру. Відтепер вони не лише акцентують кульмінаційні моменти, а й беруть участь у побудові драматургії твору на рівні з іншими інструментами.

Ключовим новатором у використанні тимпанів був Йозеф Гайдн. У своїх симфоніях він використовував тимпані не лише для ритмічної підтримки, а й для створення динамічних контрастів. Наприклад, у знаменитій «Військовій симфонії» (№100) Гайдн застосовує тимпані для передачі військових асоціацій, посилення ефекту тривоги та урочистості. Водночас він розширює їхню функцію, додаючи їм ролі у драматичних та емоційно насичених моментах. Це демонструє новий підхід до ударних інструментів, де вони стають важливим засобом художньої виразності, а не лише ритмічною опорою.

Подібний підхід розвивав і Вольфганг Амадей Моцарт. У його симфоніях і операх тимпані часто відіграють значну роль, підкреслюючи драматизм та емоційну напругу. У таких творах, як «Реквієм», ударні інструменти використовуються для створення величного й навіть зловісного ефекту, що підсилює загальний настрій композиції. Тимпані допомагають структурувати музичний матеріал, виконуючи функції не лише ритмічного акценту, але й динамічного контрасту, що сприяє виразності музичної тканини [19, с.237-238].

Однак справжній прорив у використанні ударних інструментів стався у творчості Людвіга ван Бетховена. Його новаторський підхід до оркестровки відкрив нові горизонти для ударних інструментів, особливо тимпанів. У своїй Дев'ятій симфонії Бетховен надає тимпанам ключову роль у розвитку форми та драматургії твору. Вони не лише підтримують ритмічний пульс, але й використовуються як інструмент для створення особливого драматичного напруження. У фінальній частині симфонії тимпані активно беруть участь у діалозі з іншими групами інструментів, підкреслюючи епічність і масштабність твору.

Бетховен також активно експериментував із динамікою та артикуляцією ударних інструментів. Наприклад, у Сьомій симфонії він використовує тимпані для створення потужного ритмічного пульсу, що рухає весь оркестр вперед, створюючи відчуття невпинного руху. Це був революційний підхід, оскільки ударні стали не просто доповненням, а рушійною силою музичної структури.

У цей період також починає розширюватися склад оркестру, і до ударних інструментів додаються нові. Наприклад, басовий барабан, тарілки й трикутник стають популярними завдяки їхньому використанню в турецькій музиці, яка набула великого впливу на європейську культуру. Бетховен та його сучасники, такі як Франц Шуберт, інтегрують ці інструменти у свої симфонічні твори, додаючи їм екзотичних і яскравих кольорів. Це сприяло подальшій диверсифікації ролі ударних

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

інструментів і їхньої інтеграції в оркестрову музику [13, с.267-268].

Таким чином, до початку XIX століття ударні інструменти перетворилися з ритмічного супроводу на важливий виразний елемент оркестрової музики. Цей процес тривав і надалі, знаходячи свій апогей у пізніших епохах, де ударні стали основою для експериментів у тембральній, динамічній та ритмічній площинах. Відображаючи загальну еволюцію музичної мови, вони поступово зайняли місце одного з найважливіших засобів оркестрової драматургії.

Поява сучасних ударних інструментів, таких як барабани, вібрафон, маримба, ксилофон та інші, стала важливим етапом у розвитку музичного виконавства. Ці інструменти почали активно використовуватися у симфонічній музиці, значно розширивши палітру тембрів і виразних засобів оркестрової музики. Сучасні барабани, наприклад, отримали удосконалену конструкцію, що забезпечило ширший діапазон динаміки та багатство звучання. Їх застосування дозволяло передавати різноманітні ритмічні малюнки, а також створювати драматичний ефект, необхідний для музичних творів кінця XIX — початку XX століття.

Вібрафон і маримба, що з'явилися завдяки технологічним проривам у виробництві музичних інструментів, внесли до музики унікальний мелодійно-тембральний елемент. Вібрафон із його характерним металевим звучанням та можливістю створювати вібрато завдяки спеціальним моторизованим клапанам відкрив нові горизонти для композиторів. Маримба, зі своїм м’яким і теплим тембром, стала ідеальним інструментом для створення глибоких, багатих гармонійних текстур, а також виконання віртуозних сольних партій [18, с.108-110].

Видатні композитори, зокрема Г. Малер, М.Равель та І.Стравінський, відіграли ключову роль у впровадженні нових ударних інструментів у симфонічний оркестр. Г.Малер, наприклад, активно використовував ударні для посилення емоційного впливу своїх симфоній, інтегруючи партії барабанів, тарілок та гонга, щоб створити драматичну напругу та контраст. Його Симфонія №6 ("Трагічна") є яскравим прикладом, де ударні використовуються не лише як ритмічний, але й як суто оркестровий тембральний ресурс.

М.Равель, завдяки своєму тонкому відчуттю колористики, впровадив ударні інструменти як засіб для створення атмосфери та оркестрових нюансів. У його відомій оркестровій п’єсі "Болеро" ударні задають основний ритм, який поступово еволюціонує, стаючи основою для зростаючої динаміки і емоційної напруги. Вібрафон і маримба часто використовувалися в його оркестрових партитурах для додавання ніжних і виразних акцентів.

І.Стравінський став одним із перших композиторів, хто максимально розширив можливості ударних інструментів у сучасній музиці. У своїй революційній балетній музиці, наприклад, у "Весні священній", він використовував ударні для створення складних поліритмів і незвичних звукових текстур, що сприяло появі новаторського підходу до використання цих інструментів. Стравінський не лише включав у партитури стандартні ударні інструменти, але й використовував екзотичні, такі як бубни, кастаньєти та навіть дзвони [6, с.299-301].

Окрім зазначених новацій, роль ударних інструментів у симфонічній музиці зростала завдяки активному експериментуванню з їх звучанням і використанню як самостійних виразних елементів. Наприклад, у творчості Б.Бартока ударні набули особливого статусу. У його "Музиці для струнних, ударних та челести" ударні виконують структуроутворюючу роль, задаючи ритмічну основу, на якій будуються складні поліфонічні та гармонійні структури. Б.Барток також застосовував незвичні прийоми гри, наприклад, використання м'яких паличок для створення оксамитового звучання або виконання глісандо на литаврах, що додавало драматизму і напруги.

Далі, особливу роль у розвитку ударних інструментів відіграв Едгар Варез, який активно інтегрував ударні у свої авангардні композиції. У творі "Ionisation" для ансамблю виключно ударних інструментів композитор показав необмежені можливості тембрової палітри ударних. Цей твір став знаковим для XX століття, демонструючи, як ударні можуть бути центральним елементом композиції, а не лише акомпанементом [20, с.312].

Не менш важливими були і досягнення в техніці гри на ударних інструментах. Завдяки розвитку інструментальної педагогіки з’явилися нові методики навчання, які дозволили музикантам досягати високого рівня майстерності. Такі видатні виконавці, як Левон

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Манукян і Клаус Треффельд, розробили інноваційні техніки гри на маримбі та вібрафоні, що значно розширило виразні можливості цих інструментів. Ударні інструменти стали не лише частиною оркестру, але й популярними сольними інструментами, для яких почав створюватися спеціальний репертуар.

Вплив джазової музики також сприяв популяризації ударних інструментів. У джазових ансамблях барабанна установка стала центральним елементом, а такі інструменти, як вібрафон і маримба, знайшли своє місце у творчості таких виконавців, як Лайонел Хемптон і Мілт Джексон. Це, у свою чергу, вплинуло на академічну музику, адже багато композиторів почали використовувати джазові ритми і техніки гри в своїх творах.

Розвиток ударних інструментів у XX столітті також підтримувався зростаючим інтересом до світової музичної культури. Вплив африканських, азійських та латиноамериканських традицій сприяв розширенню арсеналу оркестрових ударних інструментів. Наприклад, такі інструменти, як бонго, конги, японські тайко чи індійські табла, почали інтегруватися в симфонічну музику, додаючи їй унікального етнічного колориту [16, с.53-55].

Таким чином, ударні інструменти перетворилися на потужний засіб музичного вираження, здатний передавати найширший спектр емоцій — від ліричної ніжності до вибухової енергії. Цей процес супроводжувався постійними технологічними вдосконаленнями, новаторськими ідеями композиторів і майстерністю виконавців, що забезпечило ударним інструментам їхнє належне місце у світовій музичній культурі

Академічне визнання ударних інструментів стало результатом багатовікової еволюції, що об'єднала технічні вдосконалення, розширення репертуару та зміну сприйняття ролі цих інструментів у музичній культурі. До кінця XIX століття ударні інструменти здебільшого виконували функцію ритмічного супроводу або спеціальних звукових ефектів в оркестрових творах. Однак у XX столітті ситуація кардинально змінилася завдяки кільком ключовим чинникам.

Перш за все, розвиток сольного репертуару для ударних інструментів став потужним каталізатором їхньої академізації. Якщо раніше ударні інструменти використовувалися переважно в ансамблях або оркестрах, то в XX столітті композитори почали звертатися до їхнього потенціалу як сольних інструментів. Такі твори, як Concerto for Percussion Даляса та Ionisation Едгара Вареза, стали важливими віхами в розширенні репертуару. Ці твори не лише підкреслювали технічні можливості ударних інструментів, але й відкривали нові художні горизонти завдяки експериментам із тембром, динамікою та ритмічною структурою. Ударні інструменти перестали бути лише ритмічною основою, стаючи повноцінним засобом музичної виразності [22, с.512].

Не менш важливу роль у цьому процесі відіграло створення кафедр виконавства на ударних інструментах у консерваторіях та музичних академіях. Установлення таких кафедр означало офіційне визнання ударних інструментів як важливої складової академічної музики. Наприклад, у США такі програми почали з'являтися в 1930-х роках, а в Європі цей процес став інтенсивним після Другої світової війни. Освітні програми для ударників включали не лише опанування традиційних технік гри, але й вивчення сучасних стилів і підходів. Студенти отримували можливість навчатися гри на багатьох різновидах ударних інструментів, від традиційних барабанів і ксилофонів до нових електронних установок. Визнання ударних у системі музичної освіти також стимулювало зростання кількості професійних виконавців, здатних гідно представляти цей інструментарій на світових сценах.

Крім того, академічне визнання стало можливим завдяки загальній зміні музичних смаків у XX столітті. Зростання популярності сучасної музики з її схильністю до новаторства і експериментів створило сприятливі умови для інтеграції ударних інструментів у найрізноманітніші музичні контексти. Ударні почали використовуватися в авангардній музиці, джазі та навіть електронній музиці. Наприклад, Стів Райх і Філіп Гласс активно залучали ударні у свої мінімалістичні твори, підкреслюючи їхню здатність створювати складні ритмічні текстури та особливу енергетику [5, с.22-24].

Визнання ударних інструментів як рівноправних учасників академічного музичного процесу також стало можливим завдяки міжнародним конкурсам, фестивалям і гастрольній діяльності виконавців. У XX столітті

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

з'явилися спеціалізовані конкурси для ударників, такі як Міжнародний конкурс ударних інструментів у Люксембурзі, які сприяли підвищенню рівня майстерності виконавців і привертали увагу широкої публіки та музикознавців до цього інструментарію. Такі заходи давали можливість демонструвати унікальні технічні можливості ударних інструментів, створюючи умови для їх популяризації як сольних інструментів.

Крім того, значний внесок у розвиток ударних інструментів зробили виконавці-віртуози, які працювали над удосконаленням технічного арсеналу гри та поширенням репертуару. Такі музиканти, як Івелін Димитров, Евелін Ґленні та Стив Шик, довели, що ударні можуть бути рівноцінними за виразністю та багатством звучання іншим сольним інструментам. Їхня діяльність не лише сприяла зростанню популярності цих інструментів, але й заохочувала композиторів створювати нові твори для них. Завдяки таким виконавцям ударні інструменти почали звучати у найпрестижніших концертних залах світу, підтверджуючи їхню академічну значущість [14, с.123-126].

Особливу роль у процесі академізації ударних інструментів відіграли і сучасні технології. Винахід нових електронних ударних установок, таких як електронні барабани й сенсорні перкусійні поверхні, відкрив нові горизонти для композиторів і виконавців. Ці інструменти дозволили інтегрувати ударні у мультимедійні проєкти, експериментальну музику та театральні постановки, що розширило аудиторію і сферу використання ударних інструментів. Також поширення звукозапису та цифрових технологій дало можливість фіксувати та поширювати нові техніки й композиції, роблячи музику для ударних більш доступною для виконавців у різних країнах світу.

Інший важливий аспект — це міжкультурний обмін. Ударні інструменти мають глибокі корені у традиційних музичних культурах багатьох народів. У XX столітті інтеграція елементів етнічної музики до академічної дозволила вивести ударні інструменти на новий рівень. Наприклад, запозичення ритмів африканської та азійської музики значно збагатило арсенал прийомів гри та тембрових можливостей. Така взаємодія традиційних і академічних підходів сприяла створенню унікального репертуару та приверненню уваги до ударних у світовому музичному просторі [4, с.654-655].

Висновки. На завершення, слід зазначити, що розвиток ударних інструментів не лише змінив їх статус в академічній музиці, але й продемонстрував унікальну здатність цих інструментів адаптуватися до змін музичних стилів і технологій. Їхній шлях від ритуальних інструментів до сольних та оркестрових зірок підтверджує важливість постійного пошуку нових форм виразності. Ударні інструменти сьогодні займають заслужене місце у музичному світі, стаючи джерелом натхнення для композиторів, виконавців та слухачів усього світу.

Список використаних джерел

1. Андрєєва О. Ударні інструменти сучасного симфонічного оркестру : довідник. Київ: Музична Україна, 1990. 80 с.
2. Бабкова Н. Семіотичне значення литавр у різни народів світу. Вісник Харківської державної академії культури. 2010. Вип. 31. С. 56–64.
3. Бехбудов О. Ударні інструменти в сучасній рок-музиці. Магістерська робота. Харківська державна академія культури. Харків, 2021. 43 с.
4. Василевич М.О. Формування досвіду сценічної витримки виконавців-інструменталістів у системі професійної мистецької освіти .Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: 2016. 654-655 с.
5. Гнатюк О.Г. Ударні інструменти у контексті сучасного джазового мистецтва. Джазова музика: історія та сучасність. Дніпро: 2016. 22– 24 с.
6. Зайцев М.Д. Історія перкусійного мистецтва в українській музичній традиції. Етнічна музика і сучасність. Львів: 2019. 299– 301 с.
7. Іванченко Л.В. Формування технічних навичок у виконавців на ударних інструментах. Актуальні проблеми музичної педагогіки. Полтава: 2015. 78-79с.

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

8. Кміть О. П'єси для ансамблю ударних інструментів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005.36 с.
9. Конаков В. Техніка гри на ударній установці. Київ : Мелосвіт, 2014.20 с.
10. Коптєв О.В. Ударні інструменти в оркестровій практиці: еволюція використання. Музичне виконавство в контексті сучасної культури. Збірник наукових праць. Київ: 2015. 40–42 с.
11. Котонський В. Ударні інструменти в сучасному оркестрі. Київ : Муз. Україна, 1971.
12. Кизант Г. Техніка гри на ударних інструментах; пер. с нім. Л. А. Грабовського. Київ : Музична Україна, 1986. 63 с.
13. Куліш А.С. Роль ударних інструментів у симфонічній музиці XX століття. Мистецтвознавчі студії. Львів: 2017. 267 – 268 с.
14. Лазаренко Т.М. Ударні інструменти в сучасній академічній музиці: новітні технології гри. Інновації в мистецькій освіті та культурі. Миколаїв: 2020. 123 – 126 с.
15. Макієвський С. Школа сучасної техніки гри на ударній установці. Київ: Музична Україна, 2008. Ч.1.111 с.
16. Малишев П.О. Роль ударних інструментів у камерній музиці XIX століття. Історія виконавства: теорія і практика. Запоріжжя: 2017. 53– 55 с.
17. Новосадов Я. Г. Мозгальова Н. Г. Історія становлення флейтового мистецтва. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Київ.2023. с.222-229.
18. Петров В.М. Історія розвитку ударних інструментів у Західній Європі. Традиції та новаторство у мистецтві. Харків: 2014.108–110 с.
19. Павленко Ю.Б. Виконавська техніка на ударних інструментах: історичний аспект. Музична педагогіка і психологія. Київ: 2018. 237– 238 с.
20. Самойленко Р.С. Еволюція використання малих барабанів у військових оркестрах. Музична культура України: проблеми та перспективи. Харків: 2015. 312 с.
21. Сидоренко І.М. Етнічні ударні інструменти як основа перкусійної культури. Музична етнографія та її перспективи. Одеса: 2018. 194-196 с.
22. Ткачук В.О. Академічне визнання перкусії в музичному мистецтві XX століття. Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Київ: 2019. Ударні інструменти // Універсальний словник-енциклопедія. – 4-те вид. – Київ : Тека, 2006.
23. Ударна установка : метод. рек. для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II р. Київ : Держ. метод. центр навч. закладів культури і мистецтв України, 2012. 79 с.
24. Фрик В. В. Теоретико-методичні особливості оволодіння джазовою ритмікою на ударних інструментах. Актуальні питання мистецької освіти та виховання, 2018. Вип. 2(12). Суми. 244-253.
25. Хмельов С. Репертуарна збірка для ударних інструментів. Київ : Мелосвіт, 2018. 24 с.
26. Шульс Я., Тітов О. Особливості формування навичок гри на ударній установці. Методичні рекомендації. Київ, 2023. 30 с.
27. Dean M. The drum: a history. Lanham, 2012.

References

1. Andreeva O. Udarni instrumenty suchasnoho symfonichnoho orkestru: dovidnyk. Kyiv: Muzychna Ukraina, 1990. - 80 s.
2. Babkova N. Semiotychne znachennya litavr u riznykh narodiv svitu. Visnyk Kharkivskoї derzhavnoї akademii kul'tury. 2010. Vyp. 31. S. 56–64.
3. Bekhbudov O. Udarni instrumenty v suchasnij rok-muzytsi. Magisters'ka robota. Kharkivs'ka derzhavna akademiya kul'tury. Kharkiv, 2021. – 43 s.
4. Vasylevych, M. O. Formuvannya dosvidu stsenychnoi vytrymky vykonavtsiv-instrumentalistiv u systemi profesiynoi mystetskoi osvity. Profesijna mystetska osvita i khudozhnya kultura: vyklyky XXI stolittya. Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kyiv: 2016. 654-655 s.
5. Gnatyuk, O. G. Udarni instrumenty u konteksti suchasnogo dzhazovogo mystetstva. Dzhazova muzyka: istoriia ta suchasnist. Dnipro: 2016. 22-24.
6. Zaitsev, M. D. Istoryia perkusijnogo mystetstva v ukrainskii muzychnii tradytsiї. Etnichna muzyka i suchasnist. Lviv: 2019. 299-301.

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

7. Ivanchenko, L. V. Formuvannja tekhnichnykh navychok u vykonavtsiv na udarnykh instrumentakh. Aktual'ni problemy muzychnoi pedahohiky. Poltava: 2015. 78-79.
8. Kmit O. Piesy dlia ansambliu udarnykh instrumentiv. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 2005.36 s.
9. Konakov V. Tekhnika hry na udarnii ustanovtsi. Kyiv : Melosvit, 2014.20 s.
10. Koptev, O. V. Udarni instrumenty v orkestrovij praktytsi: evolutsiia vykorystannia. Muzychne vykonavstvo v konteksti suchasnoi kul'tury. Zbirnyk naukovykh prats'. Kyiv: 2015. 40-42.
11. Kotons'kyi V. Udarni instrumenty v suchasnomu orkestri. Kyiv: Muz. Ukraina, 1971.
12. Kyzant H. Tekhnika hry na udarnykh instrumentakh; per. s nim. L. A. Hrabovskogo. Kyiv: Muzychna Ukraina, 1986. – 63 s.
13. Kulish, A. S. Rol' udarnykh instrumentiv u symfonichnii muzytsi HH stolittya. Mystetstvoznavchi studii. Lviv: 2017. 267-268.
14. Lazarenko, T. M. Udarni instrumenty v suchasnii akademichnii muzytsi: novitni tekhnologii hry. Innovatsii v mystetskii osviti ta kul'turi. Mykolaiv: 2020. 123-126.
15. Makievskiy S. Shkola suchasnoї tekhniky hry na udarnij ustanovtsi. Kyiv: Muzychna Ukraina, 2008. Ch.1. 111 s.
16. Malyshev, P. O. Rol' udarnykh instrumentiv u kamernij muzytsi XIX stolittya. Історія vykonavstva: teoriia i praktyka. Zaporizhzhia: 2017. 53-55.
17. Novosadov Ya. H. Mozghalova N. H. Istoriia stanovlennia fleitovoho mystetstva. Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 14. Teoriia i metodyka mystetskoi osvity. Kyiv.2023. s.222-229.
18. Petrov, V. M. Історія rozvytku udarnykh instrumentiv u Zahidnij Єvropi. Tradytsiї ta novatorstvo u mystetstvi. Kharkiv, 2014. 108-110.
19. Pavlenko, Yu. B. Vykonavska tekhnika na udarnykh instrumentakh: istorychnyj aspekt. Muzychna pedahohika i psykholohiia. K.: 2018. 237-238.
20. Samoylenko, R. S. Evoljutsiia vykorystannia malykh barabaniv u vijs'kovykh orkestrakh. Muzychna kul'tura Ukraïny: problemy ta perspektyvy. Kharkiv: 2015. - 312.
21. Sydorenko, I. M. Etnichni udarni instrumenty yak osnova perkusijnoї kul'tury. Muzychna etnografiia ta ї perspektyvy. Odesa: 2018. 194-196.
22. Tkachuk, V. O. Akademichne vyznannia perkusiї v muzychnomu mystetstvi HH stolittya. Naukovyi visnyk NMAU im. P.I. Chaikovskoho. Kyiv: 2019.
23. Udarni instrumenty // Universal'nyy slovnyk-entsyklopediya. 4-te vyd. Kyiv: Teka, 2006. Udarna ustanovka: metod. rek. dlya vuщih navchal'nykh zakladiv kul'tury i mystectv I-II r. Kyiv: Derzh. metod. tsentr navch. zakladiv kul'tury i mystectv Ukraïny, 2012. 79 s.
24. Frik V. V. Teoretychno-metodychni osoblyvosti ovolodinnya dzhazovoyu rytmikoyu na udarnykh instrumentakh // Aktual'ni pytannia mystets'koї osvity ta vykhovannya, 2018. Vyp. 2(12). Sumy. 244-253.
25. Khmel'ov C. Repertuarna zbirka dlya udarnykh instrumentiv. Kyiv: Melosvit, 2018. 24 s.
26. Shul's Ya., Titov O. Osoblyvosti formuvannya navychok hry na udarnij ustanovtsi. Metodychni rekomendatsiyi. Kyiv, 2023. 30 s.
27. Dean M. The drum: a history. Lanham, 2012.

Про автора

Замишляєв Дмитро, викладач кафедри музикознавства інструментальної підготовки та хореографії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна, e-mail: dimazamyshlyayev@gmail.com

About the Author

Zamyshlyayev Dmytro, teacher the Department of Musicology instrumental training and choreography, Vinnitsa State Pedagogical Mikhail Kotsyubinsky University, Vinnytsia, Ukraine, e-mail: dimazamyshlyayev@gmail.com

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)